Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
LAILA MEDINA
esitatud 13. juulil 2023 [1]

Kohtuasi C-252/22

Societatea Civilă Profesională de Avocați AB & CD
versus
Consiliul Județean Suceava,
Președintele Consiliului Județean Suceava,
Agenția pentru Protecția Mediului Bacău,
Consiliul Local al Comunei Pojorâta,
menetluses osales:
QP

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Curtea de Apel Târgu-Mureş (Târgu Mureși apellatsioonikohus, Rumeenia))

Eelotsusetaotlus – Keskkond – Århusi konventsioon – Artikli 2 punkt 4 – Mõiste „üldsus“ – Õigus pöörduda kohtusse – Artikli 9 lõige 3 – Advokaadiseltsing – Kaebeõiguse tunnustamine kutsetegevusest tulenevates vaidlustes – Prügila ehitamisega seotud haldusaktide vaidlustamine advokaadiseltsingu poolt – Õiguste või legitiimsete huvide rikkumise puudumine – Mõiste „mitte takistavalt kallis menetlus“

1. ÜRO endine peasekretär Kofi Annan on nimetanud Århusi konventsiooni [2] „kõige ambitsioonikamaks keskkonnademokraatia ettevõtmiseks Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni egiidi all“. [3] Konventsiooni koostajate sõnul on see konventsioon „rohkem kui keskkonnaleping“, kuna selles „käsitletakse inimõiguste ja demokraatia põhjapanevaid aspekte, sealhulgas valitsemise läbipaistvust, tagasisidet ja vastutust ühiskonna ees“. [4] Nagu on märgitud õiguskirjanduses, toetab see avaldus „suurt narratiivi selle kohta, kuidas konventsiooni tuleks tõlgendada ja mõista“. [5]

2. Käesoleva eelotsusetaotlusega palub Curtea de Apel Târgu Mureș (Târgu Mureși apellatsioonikohus, Rumeenia; edaspidi „eelotsusetaotluse esitanud kohus“) juhiseid sellise advokaadiseltsingu õigusvõime ja kaebeõiguse kohta, kes soovib pöörduda keskkonnaasjades

1 Algkeel: inglise.

2 Keskkonnainfo kättesaadavuse ja keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsioon allkirjastati 25. juunil 1998 Århusis ja see jõustus 30. oktoobril 2001. Kõik liikmesriigid on selle konventsiooni osalised. Konventsioon kiideti Euroopa Ühenduse nimel heaks nõukogu 17. veebruari 2005. aasta otsusega 2005/370/EÜ (ELT 2005, L 124, lk 1; edaspidi „Århusi konventsioon“).

3 ÜRO endise peasekretäri Kofi Annani avaldus konventsiooniosaliste esimesel kohtumisel Luccas Itaalias 21.–23. oktoobril 2002 (edaspidi „konventsiooniosaliste esimene kohtumine“).

4 Lucca deklaratsioon, vastu võetud konventsiooniosaliste esimesel kohtumisel, lisa, ECE/MP. PP/2/Add. 1., 2. aprill 2004.

5 Barritt, E., *The Foundations of the Aarhus Convention*, London, Hart Publishing, 2020, lk 12.

kohtusse, et kaitsta oma liikmete huve ja üldisi huve. Esitatud küsimustes palutakse Euroopa Kohtul veel kord analüüsida menetlusnorme, mille liikmesriigid võivad kehtestada üldsuse esindajatele kohtusse pöördumiseks liidu keskkonnaõiguse alusel, võttes arvesse liikmesriikide kohustust tagada tõhus keskkonnakaitse.

I. Õiguslik raamistik

Århusi konventsioon

3. Århusi konventsiooni artikli 2 „Mõisted“ punktis 4 on sätestatud mõiste „üldsus“ määratlusena „üks või mitu füüsilist või juriidilist isikut ning siseriiklike õigusaktide või -praktika kohaselt ka nende isikute organisatsioonid, rühmad või muud ühendused“.

4. Århusi konventsiooni artikli 9 „Õigus pöörduda kohtusse“ lõigetes 2, 3 ja 4 on sätestatud:

„2. Konventsiooniosaline tagab siseriiklike õigusaktidega, et asjast huvitatud üldsuse esindajal,

a) kellel on põhjendatud huvi või

b) kelle õigust on rikutud, kui see tingimus on ette nähtud konventsiooniosalise haldusmenetluse normidega, on õigus pöörduda kohtusse või seaduse alusel loodud muu sõltumatu ja erapooletu asutuse poole artikli 6 alusel tehtud otsuse, tegevuse või tegevusetuse materiaalse või protsessuaalse õiguspärasuse vaidlustamiseks ning kui siseriiklik õigus seda ette näeb ja ilma, et see piiraks selle artikli lõike 3 kohaldamist, ka konventsiooni muude asjakohaste sätete alusel tehtud otsuse, tegevuse või tegevusetuse materiaalse või protsessuaalse õiguspärasuse vaidlustamiseks.

Mõisted põhjendatud huvi ja õiguse rikkumine määratletakse kooskõlas siseriikliku õiguse ning konventsiooni eesmärgiga tagada konventsiooniga seotud küsimustes asjast huvitatud üldsusele laiaulatuslik juurdepääs õigusemõistmisele. Artikli 2 lõike 5 nõuetele vastava valitsusvälise organisatsiooni huvi loetakse käesoleva artikli punkti a tähenduses põhjendatuks. Nimetatud organisatsioonil eeldatakse olevat õigusi, mida punkti b tähenduses saab rikkuda.

[…]

3. Lisaks lõigetes 1 ja 2 nimetatud menetlustele ning ilma et see piiraks lõigetes 1 ja 2 nimetatud menetluste kohaldamist tagab konventsiooniosaline siseriiklike õigusaktide nõuetele vastavale üldsuse esindajale, juhul kui need nõuded on sätestatud, juurdepääsu kohtulikule või haldusmenetlusele, et vaidlustada eraõigusliku isiku või avaliku võimu organi tegevus või tegevusetus, mis on vastuolus siseriiklike keskkonnaõigusnormidega.

4. Lisaks lõikele 1 ja piiramata selle kohaldamist, peavad lõigetes 1, 2 ja 3 nimetatud menetlused nägema ette kohased ja tõhusad õiguskaitsevahendid, sealhulgas vajadusel esialgse õiguskaitse, ning olema ausad, õiglased, õigeaegsed ja mitte takistavalt kallid. Selle artikli alusel tehakse või talletatakse otsused kirjalikult. Kohtuotsused ja võimaluse korral ka muu asutuse otsused peavad olema üldsusele kättesaadavad. […]“.

Liidu õigus

5. Nõukogu direktiivi 1999/31/EÜ[6] artikli 8 „Loa tingimused“ punkti a alapunktis i on sätestatud:

„Liikmesriigid võtavad meetmeid, millega tagatakse, et:

a) pädev asutus ei anna enne välja prügilaluba, kui ta on veendunud, et:

   i) ilma et see piiraks artikli 3 lõigete 4 ja 5 kohaldamist, peab prügila projekt vastama kõikidele käesoleva direktiivi, sealhulgas lisade, asjakohastele nõuetele“.

Rumeenia õigus

Seadus nr 51/1995 advokaadi kutseala korralduse ja kutsealal praktiseerimise kohta

6. Seaduse nr 51/1995 advokaadi kutseala korralduse ja kutsealal praktiseerimise kohta (Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat) (edaspidi „seadus nr 51/1995“) artikli 5 lõige 5 sätestab:

„Advokaadiseltsing koosneb kahest või enamast pädevast advokaadist. Advokaadiseltsingus võivad oma kutsealal tegutseda ka sellega koostööd tegevad advokaadid või töösuhtes olevad advokaadid. […]“.

Advokaadi kutseala statuut

7. 3. detsembri 2011. aasta advokaadi kutseala statuudi (Statutul profesiei de avocat din 3 decembrie 2011), mille on vastu võtnud Rumeenia advokatuuride keskliit (Uniunea Națională a Barourilor din România) (edaspidi „advokaadistatuut“), artikli 196 lõikes 3 on sätestatud:

„(3) Kutsetegevusest tulenevate vaidluste puhul võib advokaadiseltsing osaleda kohtumenetluses hageja või kostja, kaebaja või vastustajana vaatamata sellele, et tal puudub juriidilise isiku staatus.“

Halduskohtumenetluse seadus nr 554/2004

8. Halduskohtumenetluse seaduse nr 554/2004 (Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004) artikli 1 lõiked 1 ja 2 sätestavad:

„(1) Igaüks, kes leiab, et avaliku võimu kandja on rikkunud tema õigusi või legitiimseid huve haldusakti tõttu või taotluse seaduses selleks ettenähtud tähtaja jooksul läbi vaatamata jätmise tõttu, võib pöörduda pädevasse halduskohtusse, nõudes, et see akt tühistataks, et tema väidetavat õigust või legitiimset huvi tunnustataks ja et talle tekitatud kahju hüvitataks. Legitiimne huvi võib olla nii era- kui ka avalik huvi.

(2) Isik, kelle mõnd legitiimset õigust või huvi on kahjustatud mõnele teisele õigussubjektile adresseeritud halduse üksikaktiga, võib pöörduda halduskohtusse.“

[6] 26. aprilli 1999. aasta direktiiv prügilate kohta (EÜT 1999, L 182, lk 1; ELT eriväljaanne 15/04, lk 228).

9. Halduskohtumenetluse seaduse nr 554/2004 artikli 2 lõike 1 punktides p, r ja s on sätestatud:

„(1) Käesolevas seaduses on mõisteid ja väljendeid kasutatud järgmises tähenduses:

p) „legitiimne erahuvi“ – võimalus nõuda teatavat käitumist, pidades silmas tulevase ja ootuspärase, ettenähtud subjektiivse õiguse maksmapanekut;

r) „legitiimne avalik huvi“ – õigussüsteemi ja põhiseadusliku demokraatiaga seotud huvid, kodanike põhiõiguste, -vabaduste ja -kohustuste tagamine, ühiskonna vajaduste rahuldamine, avaliku võimu volituste täitmine;

s) „huvitatud ühiskondlikud organisatsioonid“ – valitsusvälised struktuurid, ametiühingud, ühendused, sihtasutused jm, kelle eesmärk on kaitsta kas erinevate kodanike kategooriate õigusi või sõltuvalt olukorrast avalike haldusteenuste tõrgeteta toimimist.“

10. Halduskohtumenetluse seaduse nr 554/2004 artikli 8 lõikes 1a on sätestatud:

„Füüsilised isikud ja eraõiguslikud juriidilised isikud võivad pöörduda kohtusse legitiimse üldise huvi kaitseks üksnes teise võimalusena, kui legitiimse üldise huvi kahjustamine on loogiliselt seotud subjektiivse õiguse või legitiimse erahuvi rikkumisega.“

Valitsuse erakorraline määrus nr 195/2005 keskkonnakaitse kohta

11. Valitsuse erakorralise määruse nr 195/2005 keskkonnakaitse kohta (Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2005 privind protecția mediului; edaspidi „keskkonnakaitsemäärus nr 195/2005“) artikli 5 punktis d on sätestatud:

„Riik tunnustab iga inimese õigust „tervislikule ja ökoloogiliselt tasakaalustatud keskkonnale“, tagades selleks:

„d) õiguse pöörduda keskkonnaasjades otse või keskkonnakaitseorganisatsioonide kaudu vastavalt vajadusele haldus- ja/või kohtuorganite poole olenemata sellest, kas kahju tekkimine on tuvastatud või mitte.“

12. Keskkonnakaitsemääruse nr 195/2005 artikli 20 lõigetes 5 ja 6 on sätestatud:

„(5) Üldsusel on õigus pöörduda kohtusse vastavalt kehtivatele õigusaktidele.

(6) Keskkonnakaitset edendavatel valitsusvälistel organisatsioonidel on õigus keskkonnaasjades kohtusse pöörduda ja neil on kaebeõigus keskkonnavaidlustes.“

II. Vaidlus põhikohtuasjas ja eelotsuse küsimused

13. Kaebaja on advokaadiseltsing. Ta esitas Tribunalul Clujile (Cluji esimese astme kohus, Rumeenia) kaebuse vastustajaks olevate kohalike omavalitsuste vastu, paludes esiteks tühistada haldusotsused, millega on heaks kiidetud Pojorâta prügila (edaspidi „prügila“) planeering ja ehitusluba (edaspidi „vaidlusalused haldusaktid“), ning teiseks prügila likvideerimist.

14. Kaebaja põhjendas oma kaebeõigust viitega selle seltsingu moodustava kolme advokaadi huvidele. See huvi seisnes sisuliselt selles, mida kaebaja nimetas prügila „oluliseks mõjuks“ tema liikmetele, kuivõrd prügila tekitas neis nördimust. Kaebaja väitis ka, et ta kaitseb Bukovina piirkonna ja selle elanikkonna üldisi huve. Ta märkis, et tema liikmed kasutavad õiguslikke vahendeid, mis neil on tänu oma kutsealale, et kaitsta keskkonda ja inimeste tervist. Kaebuse sisu kohta esitas kaebaja mitu argumenti vaidlustatud haldusaktide õigusvastasuse kohta.

15. Vastustajate vastuväitel ei ole kaebajatel kohtumenetlusteovõimet ega kaebeõigust. Kaebuse sisu kohta väitsid nad, et prügila ehitamisel järgitakse kõiki direktiivis 1999/31 sätestatud tehnilisi nõudeid.

16. Tribunalul Cluj (Cluji esimese astme kohus) leidis 7. veebruari 2019. aasta otsuses, et kuna advokaadiseltsingul on riigisisese õiguse kohaselt õigusvõime, peaks tal olema õigus pöörduda kohtusse. Seetõttu lükkas ta vastuväite tagasi osas, mis puudutas seltsingu kohtumenetlusteovõime puudumist. Küll aga rahuldas Tribunalul Cluj (Cluji esimese astme kohus) vastuväite, et seltsingul puudub kaebeõigus ja õiguslik huvi. Ta leidis täpsemalt, et halduskohtumenetluse seaduse nr 554/2004 artikli 8 lõikes 1a kohaselt võib kaebaja tugineda üldise huvi kaitsele üksnes teise võimalusena, kui legitiimse üldise huvi kahjustamine on loogiliselt seotud subjektiivse õiguse või legitiimse erahuvi rikkumisega. Ta leidis, et keskkonnaasjades kohtu poole pöördumise õigust reguleeriva keskkonnakaitsemääruse nr 195/2005 kontekstis tuleb eristada valitsusväliseid keskkonnakaitseorganisatsioone ja kõiki teisi isikuid. Erinevalt valitsusvälistest keskkonnakaitseorganisatsioonidest, kellel on õigus keskkonnaalastes kohtuasjades kohtusse pöörduda, peavad kõik teised isikud, sh põhikohtuasja kaebaja, järgima kaebeõiguse üldnorme, mis sõltuvad subjektiivse õiguse või legitiimse erahuvi rikkumise tõendamisest. Kuna kaebaja esitas „objektiivse“ kaebuse, mille eesmärk on kaitsta üldist huvi, viitamata subjektiivse õiguse või legitiimse erahuvi rikkumisele, järeldas Tribunalul Cluj (Cluji esimese astme kohus), et kaebajal puudub kaebeõigus.

17. Kaebaja ja Consiliul Județean Suceava (Suceava piirkonnavalitsus) vaidlustasid Tribunalul Cluji (Cluji esimese astme kohus) otsuse Curtea de Apel Clujis (Cluji apellatsioonikohus, Rumeenia). Nimetatud kohus jättis 26. septembri 2019. aasta otsusega nr 1195 Suceava piirkonnavalitsuse vastuapellatsioonkaebuse rahuldamata, rahuldas kaebaja apellatsioonkaebuse, tühistas vaidlustatud kohtuotsuse ja saatis asja tagasi Tribunalul Clujile (Cluji esimese astme kohus).

18. Apellatsioonimenetluse käigus esitas Suceava piirkonnavalitsus Înalta Curte de Casație și Justiției (Rumeenia kassatsioonikohus) taotluse anda asi üle teisele kohtule. See taotlus rahuldati. Kohtuasi anti seejärel üle eelotsusetaotluse esitanud kohtule, Curtea de Apel Târgu Mureșile (Târgu Mureș apellatsioonikohus). Curtea de Apel Cluji (Cluji apellatsioonikohus) otsus tühistati automaatselt üleandmistaotluse rahuldamise tõttu.

19. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kohtumenetlusteovõime üldreegel halduskohtumenetluses põhineb „subjektiivsel vaidlusel“, st vaidlusel, milles tuginetakse üksikisiku õigustele või huvidele. Ta selgitab, et isik, kelle subjektiivseid õigusi või legitiimseid huve on rikutud, peab tuginema enda huvile, mida seadusandja nimetab „legitiimseks erahuviks“. Üksnes teise võimalusena, olles tuginenud legitiimsele erahuvile, võib füüsiline või juriidiline isik või huvitatud organisatsioon algatada „objektiivse vaidluse“, esitades kaebuse legitiimse üldise huvi kaitseks.

20. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et eelkõige keskkonnakaitse valdkonnas tunnustab keskkonnakaitsemäärus nr 195/2005 objektiivse vaidluse võimalust. Nende isikute kategooria, kes võivad tugineda peamiselt ja vahetult legitiimsele avalikule huvile, piirdub aga valitsusväliste keskkonnaorganisatsioonidega. Kõigil teistel üldsuse esindajatel on õigus pöörduda kohtusse kooskõlas halduskohtumenetluse üldeeskirjadega.

21. Põhikohtuasjas on kaebaja advokaadiseltsing, mille kaebeõigus on seaduse kohaselt piiratud tema kutsetegevusest tulenevate vaidlustega.

22. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et kaebaja esitas kaebuse enda nimel, et kaitsta temasse kuuluva kolme advokaadi huve. Selles kontekstis selgitab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et tema esimene küsimus koosneb kahest osast. Esimene osa käsitleb seda, kas kaebajat võib pidada „üldsuseks“ konventsiooni artikli 2 punkti 4 ja artikli 9 lõike 3 tähenduses. Teine osa käsitleb seda, kas kaebaja võib sellega seoses tugineda temasse kuuluvate füüsiliste isikute õigustele ja huvidele.

23. Juhul kui Euroopa Kohus vastab esimese küsimuse ühele või mõlemale osale jaatavalt, esitab eelotsusetaotluse esitanud kohus teise küsimuse, nimelt kas Århusi konventsiooni artikli 9 lõiget 3 koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklis 47 ette nähtud õigusega tõhusale kohtulikule kaitsele tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisene õigusnorm, mille kohaselt on advokaadiseltsingul õigus pöörduda kohtusse vaid juhul, kui on tõendatud tema isiklik huvi või et tema eesmärk on kaebuse esitamisega kaitsta õiguslikku olukorda, mis on otse seotud konkreetse eesmärgiga, mille teenimiseks see seltsing asutati.

24. Kolmas eelotsuse küsimus puudutab Århusi konventsiooni artikli 9 lõikes 4 sätestatud reeglit, mille kohaselt ei tohi kohtumenetlus olla takistavalt kallis. Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Codul de proecudură civilă, edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“) artiklites 451–453 on esitatud üksikasjalik nimistu sellest, mis võivad olla menetluskulud (riigile tasumisele kuuluvad kohtukulud, advokaaditasud, konsultantide tasud, tunnistajatele makstavad summad jne), milliselt menetlusosaliselt võidakse kohtukulud välja mõista (kohtuvaidluse kaotanud poolelt võitnud poole nõudel), ning toodud on teatud kriteeriumid, mida kohus võib kasutada advokaaditasude põhjendatud vähendamiseks. Tasusid võib vähendada eelkõige juhul, kui need on kohtuasja hinda või keerukuse taset või advokaadi tehtud tööd arvestades ilmselgelt ebaproportsionaalsed, võttes arvesse kohtuasja asjaolusid.

25. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib siiski, kas eelviidatud liikmesriigi õiguse üldnormid sisaldavad piisavaid kriteeriume, mis võimaldavad eraõiguslikul isikul hinnata ja ette näha keskkonnakaitsealaste õigusaktide rikkumisest tulenevate vaidluste olulisi kulusid. Ta märgib, et taolised kulud võivad heidutada isikut kõnealustes küsimustes kohtusse pöördumast.

26. Selles faktilises ja õiguslikus kontekstis otsustas Curtea de Apel Târgu Mureș (Târgu Mureși apellatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas [harta artikli 47 esimest lõiku] koostoimes [ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga] ning [Århusi konventsiooni] artikli 2 punkti 4 koostoimes artikli 9 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et „üldsuse“ mõistega on hõlmatud selline juriidiline üksus nagu advokaadiseltsing, kes ei väida, et oleks rikutud mõnd selle üksuse õigust või spetsiifilist huvi, vaid pigem, et rikutud on

füüsiliste isikute – sellesse seltsingusse kuuluvate advokaatide – õigusi ja huve, ning kas sellist üksust saab samastada konventsiooni artikli 2 punkti 4 tähenduses füüsiliste isikute rühmaga, kes tegutseb ühenduse või organisatsiooni kaudu?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas [nii] konventsiooni artikli 9 lõike 3 eesmärke kui ka liidu õigusest tulenevate õiguste tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet arvestades tuleb konventsiooni artikli 9 lõiget 3 ning [harta artikli 47 esimest ja teist lõiku] koostoimes [ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga] tõlgendada nii, et nendega on vastuolus riigisisene säte, mis seab niisuguse advokaadiseltsingu õiguse kohtusse pöörduda sõltuvusse tal oleva isikliku huvi tõendamisest või asjaolust, et kohtusse pöördumise eesmärk on kaitsta õiguslikku olukorda, mis on otse seotud eesmärgiga, mille teenimiseks sellises vormis organisatsioon – käesoleval juhul advokaadiseltsing – loodi?

3. Kui vastus esimesele ja teisele küsimusele on jaatav või sõltumata neile kahele küsimusele antud vastusest, kas konventsiooni artikli 9 lõikeid 3, 4 [ja] [5] ning [harta artikli 47 esimest ja teist lõiku] koostoimes [ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga] tuleb tõlgendada nii, et väljend, et „kohased ja tõhusad õiguskaitsevahendid“, sh kohtulahendi tegemine, ei või olla „takistavalt kallid“, eeldab eeskirju ja/või kriteeriume, mis piiraksid menetluses edutu poole kanda jäetavate kohtukulude suurust selles mõttes, et liikmesriigi kohus peab tagama, et takistavalt suurte kulude nõue on täidetud, võttes arvesse [nii] selle isiku õigusi, kes soovib kaitsta oma õigusi, kui ka keskkonnakaitse üldist huvi?“

27. Kirjalikud seisukohad esitasid Suceava piirkonnavalitsus, Iirimaa, Poola valitsus ja Euroopa Komisjon. Põhikohtuasja kaebaja, Suceava piirkonnavalitsus, Iirimaa ja komisjon esitasid kohtuistungil, mis toimus 4. mail 2023, suulisi seisukohti.

III. Hinnang

Sissejuhatavad märkused

Kaebajale liidu õigusest tulenevad õigused

28. Komisjon märkis oma kirjalikes seisukohtades, et põhikohtuasi kuulub liidu keskkonnaõiguse kohaldamisalasse. Sellega seoses märgib ta, et eelotsusetaotluses mainitakse nii direktiivi 1999/31 kui ka direktiivi 2011/92/EÜ[7] ning et vaidlustatud haldusaktid on hõlmatud liidu õigusega.

29. Komisjon kahtles siiski mõneti eelotsusetaotluse selguses. Ta täpsustas, et eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole selgitanud, millised õigused tulenevad kaebajale liidu õigusest ja kuidas võiks liidu õiguse seisukohast olla asjakohane „oluline mõju“, mida prügila avaldab kaebaja väitel tema liikmetele.[8] Sellele vaatamata tugineb komisjon väljakujunenud kohtupraktikale, mille kohaselt eeldatakse, et liidu õigusega seotud küsimused on asjakohased,[9] ning järeldab, et eelotsusetaotlus on vastuvõetav.

[7] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (ELT 2012, L 26, lk 1).

[8] Komisjon viitab sellega seoses 8. märtsi 2011. aasta kohtuotsusele Lesoochranárske zoskupenie (C-240/09, EU:C:2011:125, punkt 47).

[9] Komisjon viitab 7. juuli 2022. aasta kohtuotsusele Coca-Cola European Partners Deutschland (C-257/21 ja C-258/21, EU:C:2022:529, punkt 35).

30. Nõustun komisjoniga, et põhikohtuasi kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse. Kõigepealt väärib meeldetuletamist, et Euroopa Kohtul on pädevus teha eelotsus selle kohta, kuidas tõlgendada Århusi konventsiooni, millele ühendus kirjutas alla ja mis seejärel kiideti heaks otsusega 2005/370 ning mille sätted on seetõttu liidu õiguskorra lahutamatu osa.[10] Sellega seoses nähtub eelotsusetaotlusest, et asjaomane prügila ehitati vastavalt direktiivis 1999/31 sätestatud nõuetele ja et selle suhtes viidi läbi keskkonnamõju hindamine vastavalt direktiivile 2011/92.

31. Tõsi, eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole selgitanud, millised õigused tulenevad kaebajatele liidu õigusest. Kui kaebajalt selle kohta kohtuistungil küsiti, väitis ta, et tal on liidu õigusest tulenevad menetlusõigused, mis tulenevad direktiivist 1999/31, direktiivist 2001/42/EÜ[11] ja direktiivist 2011/92. Direktiivi 2001/42 kohta märkis kaebaja, et prügilaga seotud detailplaneeringu vastuvõtmisele ei eelnenud keskkonnamõju hindamist ning et rikutud on üldsuse õigust olla teavitatud. Direktiivi 2011/92 kohta märkis kaebaja, et keskkonnamõju hindamine viidi läbi, kuid järgitud menetlus oli vigane ja et rikuti üldsuse õigust saada teavet vastavalt direktiivi 2011/92 artiklile 11. Kaebaja ei esitanud märkusi direktiivi 1999/31 kohta.

32. Sellega seoses tuleb märkida, et eelotsuse küsimused puudutavad üksnes Århusi konventsiooni artikli 9 lõikeid 3 ja 4. Seejärel nähtub eelotsusetaotlusest, et sisuliselt esitas kaebaja mitu argumenti vaidlustatud haldusaktide õigusvastasuse kohta, samas kui vastustajad väitsid, et prügila vastab kõigile direktiivi 1999/31 tehnilistele nõuetele.

33. Sellega seoses tuleb meenutada, et direktiivi 1999/31 artikli 8 kohaselt ei anna pädev asutus enne välja prügilaluba, kui ta on veendunud, et kõik vajalikud nõuded on täidetud. Osas, milles kaebus puudutab selle direktiiviga kehtestatud kohustuste võimalikku rikkumist,[12] nõustun Poola valitsuse väitega, et vastus eelotsusetaotlusele võib põhineda eeldusel, et kaebaja soovib muu hulgas tugineda direktiivist 1999/31 tulenevate kohustuste rikkumisele. Sellest peaks piisama, et Euroopa Kohus saaks vastata esitatud küsimustele ilma, et ta peaks täiendavalt uurima muude liidu keskkonnadirektiivide asjakohasust.

34. Järelikult on eelotsuse küsimused liidu õiguse seisukohast asjakohased, kuna vaidlustatud haldusaktide kohtulik kontroll puudutab direktiivist 1999/31 tulenevate kohustuste võimalikku rikkumist. Sõnastan need küsimused vastavalt ümber.[13]

ELL artikkel 19 ja harta artikkel 47

35. Oma eelotsuse küsimustega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus tõlgendada Århusi konventsiooni artikli 2 punkti 4 ning artikli 9 lõikeid 3 ja 4, arvestades ELL artiklit 19 ja harta artiklit 47. Ent nagu komisjon oma kirjalikes seisukohtades märkis, tuleneb ELTL artikli 19 lõikes 1 ette nähtud liikmesriikide kohustus näha ette tõhusa õiguskaitse tagamiseks vajalik kaebeõigus liidu õigusega hõlmatud valdkondades ka harta artiklist 47. Neil asjaoludel põhineb teise ja kolmanda eelotsuse küsimuse analüüs üksnes harta artiklil 47, kuna eelotsusetaotluse

[10] Vt selle kohta 8. novembri 2022. aasta kohtuotsus Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus) (C-873/19, EU:C:2022:857, punkt 48).

[11] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. juuni 2001. aasta direktiiv teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta (EÜT 2001, L 197, lk 30; ELT eriväljaanne 15/06, lk 157).

[12] Vt selle kohta 20. detsembri 2017. aasta kohtuotsus Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation (C-664/15, EU:C:2017:987, punkt 34).

[13] Sellega seoses tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ELTL artiklis 267 sätestatud liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses Euroopa Kohtu ülesanne anda liikmesriigi kohtule tarvilik vastus, mis võimaldaks viimasel tema menetluses oleva kohtuasja lahendada. Seda arvestades tuleb Euroopa Kohtul talle esitatud küsimus vajaduse korral ümber sõnastada (17. novembri 2022. aasta kohtuotsus Porr Bau, C-238/21, EU:C:2022:885, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).

esitanud kohtu küsimustele vastamiseks ja tema menetluses olevate kohtuasjade lahendamiseks ei ole vaja ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku eraldi analüüsida.[14] Mis puudutab esimest eelotsuse küsimust, siis põhjustel, mida ma selgitan seoses selle küsimusega, ei ole vaja analüüsida kumbagi neist sätetest.

Esimene küsimus

36. Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas liidu keskkonnaõiguse rikkumise menetluses võib advokaadiseltsingut käsitada „üldsuse" esindajana Århusi konventsiooni artikli 2 punkti 4 tähenduses koostoimes selle konventsiooni artikli 9 lõikega 3 ja arvestades harta artiklit 47 olukorras, kus advokaadiseltsing ei tugine mitte ühelegi sellele üksusele omase õiguse või huvi rikkumisele, vaid oma liikmete õiguste ja huvide rikkumisele. Samuti soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas selle advokaadiseltsingu moodustavaid füüsilisi isikuid, st advokaate, võib pidada füüsiliste isikute „rühmaks", kes tegutseb ühenduse või organisatsiooni kaudu Århusi konventsiooni artikli 2 punkti 4 tähenduses.

Sissejuhatavad kaalutlused selle kohta, kes võib olla „üldsuse" esindaja

37. Esiteks tuleb meenutada, et Århusi konventsiooni artikli 2 punktis 4 on mõiste „üldsus" määratletud kui „üks või mitu füüsilist või juriidilist isikut ning siseriiklike õigusaktide või -praktika kohaselt ka nende isikute organisatsioonid, rühmad või muud ühendused". Selle mõiste määratlus on sõnastatud nii laialt, et see hõlmab – nagu märkisid komisjon ja Iirimaa – sisuliselt *kõiki* tingimusel, et seadusest tulenevad nõuded on täidetud. Seda tõlgendust kinnitab rakendusjuhend, milles märgitakse, et mõistet „üldsus" tuleb tõlgendada nii, et sellega kohaldatakse „iga isiku" põhimõtet.[15]

38. Mis puudutab täpsemalt Århusi konventsiooni artikli 2 punkti 4 tähenduses „üldsuse" esindajateks olevate füüsiliste või juriidiliste isikute „organisatsioonide, rühmade või muude ühenduste" kindlaksmääramist, siis tuleb märkida, et kui need „organisatsioonid, rühmad või muud ühendused" on õigusvõimelised juriidilised isikud, kuuluvad nad igal juhul juriidilise isiku mõiste alla. Århusi konventsiooni rakendusjuhendis on märgitud, et „[k]õnealust sõnastust saab seega tõlgendada üksnes nii, et konventsiooni alusel võib üldsuse hulka lugeda ka ühendusi, organisatsioone või rühmi, mis *ei ole juriidilised* isikud".[16] Juriidilise isiku staatuseta ühenduste, organisatsioonide või rühmade hõlmamine mõistesse „üldsus" on siiski kvalifitseeritud viitega *riigisisestele õigusaktidele või tavadele*. Nii on Århusi konventsiooni rakendusjuhendis märgitud,, et „*ad hoc*-üksusi võib pidada üldsuse esindajateks ainult siis, kui on täidetud võimalikud riigisisestest õigusaktidest või tavadest tulenevad nõuded", kuid „sellised nõuded, juhul kui need nõuded on sätestatud, peavad olema kooskõlas konventsiooni eesmärgiga tagada ulatuslik

[14] Vt selle kohta 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus) (C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982, punkt 169).

[15] Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Euroopa Majanduskomisjon, „The Aarhus Convention: An Implementation Guide", teine väljaanne, 2014 (edaspidi „Århusi konventsiooni rakendusjuhend"), lk 55. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt võib seda juhendit pidada selgitavaks dokumendiks, mida võib vajaduse korral muu asjasse puutuva teabe hulgas konventsiooni tõlgendamisel arvesse võtta, kuigi selles juhendis sisalduv analüüs ei ole siduv ja sellel puudub õigusjõud, mis on konventsiooni sätetel (8. novembri 2022. aasta kohtuotsus Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus), C-873/19, EU:C:2022:857, punkt 55 ja seal viidatud kohtupraktika).

[16] Århusi konventsiooni rakendusjuhend, lk 55 (kohtujuristi kursiiv). Vt Jendroska, J., „Access to Justice in the Aarhus Convention – Genesis, legislative History and Overview of the Main Interpretation Dilemmas", *Journal for European Environmental & Planning Law*, 2020 (17), lk 372–408, lk 386, kes märgib, et artikli 2 punkti 4 „kompromisssõnastus" oli mõeldud hõlmama „mis tahes vormi, milles füüsilised või juriidilised isikud võivad antud õiguslikus raamistikus seaduslikult ühineda, seega ei pea valitsusvälised organisatsioonid tingimata olema juriidilised isikud".

võimalus kasutada selles ette nähtud õigusi“.[17] Neid nõudeid rakendades tuleb arvesse võtta Århusi konventsiooni artikli 3 lõiget 4, mis näeb ette, et iga konventsiooniosaline kohustub „tunnustama ning toetama keskkonnakaitset edendavaid organisatsioone, rühmi ja muid ühendusi ning tagab selle kohustuse järjepideva täitmise siseriiklike õigusaktidega“.

39. Sellest järeldub, et „ühendus, organisatsioon või rühm“, mis vastab riigisiseses õiguses sätestatud nõuetele, on üldsuse esindaja ja võib kasutada konventsiooniga üldsusele antud õigusi.

40. Teiseks tuleb meenutada, et Århusi konventsiooni artikli 9 lõige 3 annab riigisiseste õigusaktide nõuetele, juhul kui need nõuded on sätestatud, vastavale üldsuse esindajale õiguse vaidlustada tegevust ja tegevusetust, mis on vastuolus riigisiseste keskkonnaõigusnormidega. Artikli 9 lõige 3 annab selle õiguse üldsuse esindajatele, „lisamata sõnaselgelt mingeid täpsustusi selle kohta, kellel üldsuse esindajaist on selline õigus“.[18] Selle sätte isikuline kohaldamisala hõlmab seega *kõiki* „üldsuse esindajaid“, kes vastavad „riigisiseste õigusaktide nõuetele […], juhul kui need nõuded on sätestatud“.

41. Taolisel tingimusel on riigisiseses õiguses sätestatud nõuetele vastaval ühendusel, organisatsioonil või rühmal õigus esitada artikli 9 lõike 3 alusel kaebus selle sättega hõlmatud tegevuse või tegevusetuse vaidlustamiseks. See, kas selline üldsuse esindaja vastab riigisiseses õiguses sätestatud nõuetele, et tal oleks õigus kasutada õigust pöörduda kohtusse, on kaebeõiguse küsimus ja seda arutatakse teise küsimuse raames.

42. Nagu Poola valitsus väitis, ei ole üldsuse esindaja kaebeõiguse kindlaksmääramisel „ühenduse, organisatsiooni või rühma“ vorm või eesmärk järelikult asjakohane seni, kuni see vastab riigisiseses õiguses sätestatud nõuetele. Samuti ei ole seejuures oluline, nagu ka komisjon väitis, kas see üldsuse esindaja kaitseb enda, oma liikmete või üldsuse huve.

Juriidilise isiku staatuseta advokaadiseltsing kui „üldsuse“ esindaja

43. Põhikohtuasja asjaoludel on AB&CD advokaadiseltsing, mis ei ole juriidiline isik. Vaatamata sellele, et tegemist ei ole juriidilise isikuga, tuleneb eelotsusetaotlusest, et advokaadiseltsingul on vastavalt kõnealuse kutseala statuudi artikli 196 lõikele 3 kohtumenetlusteovõime vaidlustes, mis tulenevad tema kutsealasest tegevusest.

44. Võttes arvesse mõiste „üldsus“ laia ulatust, nagu eespool selgitatud, ei saa advokaadiseltsingu õigusvõime piiramine tema kutsetegevusega välistada tema staatust „üldsuse“ esindajana artikli 2 punkti 4 tähenduses. See piirang puudutab samas riigisiseste õigusaktidega kehtestatud nõudeid seoses sellise seltsingu õigusega esitada kaebus artikli 9 lõike 3 alusel. Ka asjaolu, et kõnealune advokaadiseltsing ei tugine mitte ühelegi sellele üksusele omase õiguse või huvi rikkumisele, vaid pigem tema liikmete õiguste ja huvide rikkumisele, ei saa välistada tema staatust „üldsuse“ esindajana.

[17] Århusi konventsiooni rakendusjuhend, lk 55.

[18] Århusi konventsiooni rakendusjuhend, lk 55.

Advokaadiseltsingu liikmed kui füüsiliste isikute „rühm“

45. Mis puudutab esimese eelotsuse küsimuse teist aspekti, siis mõistan, et eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib sisuliselt teada, kas *olenemata kasutatud vormist* võib advokaadiseltsingusse kuuluvaid füüsilisi isikuid pidada füüsiliste isikute „rühmaks“, kes tegutsevad ühenduse või organisatsiooni kaudu Århusi konventsiooni artikli 2 punkti 4 tähenduses. Võttes arvesse eespool esitatud sissejuhatavaid kaalutlusi, võib neid isikuid pidada füüsiliste isikute „rühmaks“, kes tegutsevad ühenduse või organisatsiooni kaudu, kui riigisisestes õigusaktides sätestatud nõuded on täidetud. See tähendab, et kui need isikud tegutsevad *ad hoc* -üksuse või -rühmana, et kaitsta keskkonda, on riigisisese kohtu ülesanne kontrollida, kas selline rühm vastab riigisiseses õiguses kaebuse esitamiseks sätestatud nõuetele.

Tõlgendamine, pidades silmas eesmärki tagada laiaulatuslik juurdepääs õigusemõistmisele

46. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on palunud tõlgendada Århusi konventsiooni artikli 2 punkti 4 harta artikli 47 seisukohast. Harta artikkel 47 ei ole siiski asjakohane mitte üldsuse kui sellise määratlemisel, vaid liikmesriigi õiguses kaebeõigust reguleerivate kriteeriumide hindamisel artikli 9 lõike 3 alusel, mis on teise eelotsuse küsimuse ese. Samas peavad riigisisestest õigusaktidest või tavadest tulenevad nõuded „ühendustele, organisatsioonidele või rühmadele“, kes võivad kvalifitseeruda „üldsuse“ esindajateks, vastama Århusi konventsiooni üldeesmärgile tagada *laiaulatuslik juurdepääs õigusemõistmisele*. Kuigi eesmärki „laiaulatuslik juurdepääs õigusemõistmisele“ nimetatakse sõnaselgelt vaid konventsiooni artikli 9 lõikes 2 ja vastavates direktiivide sätetes seoses „küllaldase huvi või õiguse rikkumisega“ kui kaebuse esitamise eeldustega, on üldteada, et see kaalutlus kujutab endast Århusi konventsiooni „üldist eesmärki“ ega piirdu üksnes konventsiooni artikli 9 lõikega 2.[19]

47. Eeltoodut arvestades leian, et liidu keskkonnaõiguse rikkumise menetluses võib advokaadiseltsingut pidada „üldsuse“ esindajaks Århusi konventsiooni artikli 2 punkti 4 tähenduses koostoimes selle konventsiooni artikli 9 lõikega 3, kui see advokaadiseltsing ei tugine mitte sellele üksusele omase õiguse või huvi rikkumisele, vaid füüsiliste isikute, st selle seltsingu moodustavate advokaatide õiguste ja huvide rikkumisele. Advokaadiseltsingu moodustavaid füüsilisi isikuid võib pidada selliste füüsiliste isikute „rühmaks“, kes tegutsevad ühenduse või organisatsiooni kaudu nimetatud sätete tähenduses tingimusel, et täidetud on riigisisesest õigusest või tavast tulenevad nõuded. Need nõuded peavad tagama laiaulatusliku juurdepääsu õigusemõistmisele.

Teine küsimus

48. Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas liidu keskkonnaõiguse rikkumise menetluses tuleb Århusi konventsiooni artikli 9 lõiget 3 koostoimes harta artikliga 47 tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisene õigusnorm, mis seab advokaadiseltsingu õiguse kohtusse pöörduda sõltuvusse tal oleva isikliku huvi tõendamisest või asjaolust, et kohtusse pöördumise eesmärk on kaitsta õiguslikku olukorda, mis on vahetult seotud seda liiki organisatsiooni asutamise konkreetse eesmärgiga.

[19] Kohtujurist Kokott’i ettepanek kohtuasjas Edwards (C-260/11, EU:C:2012:645, punkt 48). Vt ka Sikora, A., *Constitutionalisation of Environmental Protection in EU law*, Zutphen, Europa Law Publishing, 2020, lk 281.

49. Eelotsusetaotluse kohaselt on see küsimus põhjendatud asjaoluga, et kohaldatavad riigisisesed õigusnormid seavad haldusakti peale esitatud kaebuse vastuvõetavuse sõltuvusse sellest, kas kaebaja tõendab, et vaidlustatud akt kahjustab tema subjektiivset õigust või legitiimset huvi, mida liikmesriigi seadusandja nimetab „legitiimseks erahuviks“. Nende õigusnormide kohaselt võib füüsiline või juriidiline isik või huvitatud organisatsioon ainult teise võimalusena – pärast legitiimsele erahuvile tuginemist – algatada „objektiivse vaidluse“, mis seisneb kaebuse esitamises legitiimse üldise huvi kaitseks. Keskkonnavaidluste valdkonnas tunnistab keskkonnakaitsemäärus nr 195/2005 sellise objektiivse vaidluse võimalust. Nende isikute kategooria, kes võivad tugineda peamiselt ja vahetult legitiimsele üldisele huvile, piirdub aga valitsusväliste keskkonnakaitseorganisatsioonidega. Teised isikud, sealhulgas põhikohtuasja kaebaja, peavad järgima kaebeõiguse üldnorme. Konkreetsemalt võib kaebaja advokaadiseltsinguna esitada kaebuse, et kaitsta õiguslikku olukorda, mis on seotud tema asutamise konkreetse eesmärgiga. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib teada, kas sellised riigisiseses õiguses kaebeõigusele ette nähtud tingimused on vastuolus artikli 9 lõikega 3.

Århusi konventsiooni artikli 9 lõike 3 kohased kaebeõiguse nõuded ja tõhus keskkonnakaitse

50. Sellega seoses tuleb meenutada, et artikli 9 lõige 3 tunnustab üldsuse õigust vaidlustada eraõigusliku isiku või avaliku võimu organi tegevus ja tegevusetus, mis on vastuolus riigisiseste keskkonnaõigusnormidega. Sellest sättest tuleneb, et selleks, et kaebajal oleks õigus selles sättes ette nähtud õigustele, peab ta muu hulgas olema „üldsuse esindaja“ ja vastama „siseriiklike õigusaktide nõuetele […], juhul kui need nõuded on sätestatud“. [20]

51. Mis puudutab „nõudeid“, mida võib kohtusse pöördumise õiguse suhtes kohaldada, siis on Euroopa Kohus otsustanud, et liikmesriigid võivad neile selleks jäetud kaalutlusõiguse raames kehtestada menetlusnormid tingimuste kohta, mis peavad olema üldsuse esindajate poolt selliste õiguskaitsevahendite kasutamiseks täidetud. [21]

52. Euroopa Kohus on siiski ka otsustanud, et isegi kui Århusi konventsiooni artikli 9 lõikel 3 iseenesest ei ole liidu õiguses vahetut õigusmõju, paneb see säte koostoimes harta artikliga 47 liikmesriikidele kohustuse tagada liidu õigusega antud õiguste, sealhulgas keskkonnaõigusnormidega antud õiguste tõhus kohtulik kaitse. [22]

53. Århusi konventsiooni artikli 9 lõikes 3 ette nähtud kaebeõigus, mille eesmärk on tagada tõhus keskkonnakaitse, kaotaks oma soovitava toime või isegi oma sisu, kui mööndaks, et riigisiseste õigusaktide nõuete kehtestamisega võib teatud kategooriatesse kuuluvad „üldsuse esindajad“ või seda enam „asjast huvitatud üldsuse esindajad“, nagu Århusi konventsiooni artikli 2 punktis 5 esitatud nõuetele vastavad keskkonnakaitseühendused, jätta ilma *igasugusest õigusest* vaidlustada eraõigusliku isiku või avaliku võimu organi tegevus või tegevusetus, mis on vastuolus teatud kategooriatesse kuuluvate riigisiseste keskkonnaõigusnormidega. [23]

[20] 8. novembri 2022. aasta kohtuotsus Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus) (C-873/19, EU:C:2022:857, punkt 59).

[21] Vt selle kohta 8. novembri 2022. aasta kohtuotsus Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus) (C-873/19, EU:C:2022:857, punkt 63).

[22] Vt selle kohta 8. novembri 2022. aasta kohtuotsus Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus) (C-873/19, EU:C:2022:857, punkt 66).

[23] Vt selle kohta 8. novembri 2022. aasta kohtuotsus Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus) (C-873/19, EU:C:2022:857, punkt 67) (kohtujuristi kursiiv).

54. Kaalutlusõigus artikli 9 lõike 3 rakendamisel ei võimalda osalisriikidel kehtestada nii rangeid nõudeid – sealhulgas kaebeõiguse osas –, et keskkonnakaitseorganisatsioonidel oleks tegelikult võimatu kontrollida liidu keskkonnaõiguse normide järgimist.[24] Sellega seoses tuleb arvesse võtta, et sellised normid on ka kõige sagedamini suunatud üldisele huvile, mitte ainult üksikute eraisikute huvide kaitsele, ja nende organisatsioonide ülesanne on üldise huvi kaitsmine.[25]

55. Kuigi Euroopa Kohtu praktikas on peamiselt käsitletud artikli 2 punktis 5 sätestatud nõuetele vastavate keskkonnakaitseorganisatsioonide kaebeõiguse nõudeid, on artikli 9 lõike 3 – koostoimes harta artikliga 47 – eesmärk tagada keskkonnaasjades tõhus kohtulik kaitse kõigile üldsuse esindajatele. See üldpõhimõte on kohaldatav ka teistele üldsuse esindajate kategooriatele, sealhulgas eelkõige tegelikult keskkonnakaitset edendavatele ühendustele, organisatsioonidele või rühmadele, isegi kui nad ei kvalifitseeru formaalselt (veel) keskkonnakaitseorganisatsioonideks artikli 2 punkti 5 tähenduses.

56. Sellega seoses tuleb esiteks tõdeda, nagu on õiguskirjanduses õigesti märgitud, et artikli 9 lõige 3 „ei viita sellele, et valitsusvälised organisatsioonid peaksid olema üksikisikute ees eelisseisundis“.[26] Konventsiooni põhjenduse 18 kohaselt on konventsiooniosalised huvitatud sellest, et „organisatsioonidel ja teistel üldsuse esindajatel on võimalik pöörduda kohtu poole või kasutada muid õiguslikke vahendeid, et kaitsta oma õigustatud huve ja tagada seaduste täitmine“. Lisaks on artikli 3 lõikes 4 sätestatud, et konventsiooniosaline peab „toetama keskkonnakaitset edendavaid organisatsioone, rühmi ja muid ühendusi“.

57. Teiseks, kuigi artikli 9 lõikes 3 koostoimes põhjendusega 18 ei eristata kaebeõiguse nõudeid sõltuvalt üldsuse esindaja kategooriast, lubab see säte siiski liikmesriikidel nõudeid kehtestada. Nagu juba märgitud, peaksid need nõuded siiski järgima harta artiklis 47 sätestatud õigust tõhusale kohtulikule kaitsele. Lisaks ei tohiks liikmesriigid neid nõudeid kehtestades kahjustada eesmärki tagada laiaulatuslik juurdepääs õigusemõistmisele.

58. Sellega seoses on Euroopa Kohus otsustanud, et eesmärk, milleks on laiaulatuslik juurdepääs õigusemõistmisele, seostub „laiemalt liidu seadusandja tahtega säilitada, kaitsta ja parandada keskkonna kvaliteeti ja tagada, et üldsusel oleks selles aktiivne roll“.[27] Sellega tunnustatakse „olemuslikku seost“,[28] mis keskkonnaõiguses seob omavahel nii ELTL artikli 191 lõikes 2 kui ka harta artiklis 37 sätestatud kõrgetasemelist keskkonnakaitset ja üldsuse juurdepääsu õigusemõistmisele.[29]

59. Kohtujurist Kokott märkis oma ettepanekus kohtuasjas Edwards,[30] et Århusi konventsioonist tulenev õiguskaitse ületab harta artiklist 47 tuleneva tõhusa õiguskaitse taset. Kui viimati nimetatud sätte „eesmärk on sõnaselgelt igaühe *enda* õiguste kaitse“, siis keskkonnaasjade õiguskaitse eesmärk „ei ole seevastu tavaliselt mitte ainult kaebaja isiklike, vaid ka või koguni

[24] Vt selle kohta 8. novembri 2022. aasta kohtuotsus Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus) (C-873/19, EU:C:2022:857, punkt 69).

[25] Vt selle kohta 8. novembri 2022. aasta kohtuotsus Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus) (C-873/19, EU:C:2022:857, punkt 68).

[26] Sobotta, C., „New Cases on Article 9 of the Aarhus Convention“, *Journal for European Environmental & Planning Law*, 2018, lk 241–258, lk 244. Seevastu artikli 9 lõikes 2, mis reguleerib „asjaomase üldsuse“ juurdepääsu õiguskaitsele, tehakse vahet keskkonnakaitseorganisatsioonide ja kõigi teiste „asjaomase üldsuse“ liikmete vahel.

[27] 11. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Edwards ja Pallikaropoulos (C-260/11, EU:C:2013:221, punkt 32).

[28] Sikora, A., *Constitutionalisation of Environmental Protection in EU law*, Europa Law Publishing, 2020, lk 280.

[29] Selle idee edasiarendusena on õiguskirjanduses soovitatud, et laiaulatuslikku juurdepääsu õigusemõistmisele võiks pidada kõrgetasemelise keskkonnakaitse „menetluslikuks mõõtmeks“ ja selle võiks keskkonnaalaste kohtuvaidluste puhul muuta üldiseks põhimõtteks. Sikora, A., *op. cit.*, 29. joonealune märkus, lk 282.

[30] Kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas Edwards (C-260/11, EU:C:2012:645).

ainult üldsuse huvide kaitse“.[31] Ta märkis samuti õigustatult, et „üldsuse huvi tunnustamine keskkonnakaitses on seda tähtsam, et võib olla palju juhtumeid, milles konkreetsete isikute õiguslikult kaitstud huve ei rikuta või on need vaid piiripealselt riivatud“.[32] Sellistel juhtudel ei saa „keskkond aga […] end ise kohtus kaitsta, vaid vajab esindajaid, näiteks aktiivseid kodanikke või vabaühendusi“.[33]

60. Võttes arvesse eesmärki tagada laiaulatuslik juurdepääs õigusemõistmisele, jääb Euroopa Kohtu praktika avatuks, et reageerida keskkonnavaidluste *arenevale dünaamikale*. Euroopa Kohus tunnistab rolli, mida aktiivsed kodanikud võivad etendada keskkonna kaitsmisel, leides, et „keskkonnakaitses peaks üksikisikutel ja ühendustel olema aktiivne roll“.[34]

61. See ei tähenda, et igaühel on tingimusteta kaebeõigus. Vastavuskomitee on nimelt leidnud, et „konventsiooniosalised ei ole kohustatud kehtestama riigisiseses õiguses *actio popularis*-süsteemi, mille tulemusel saaks igaüks vaidlustada igasugust keskkonnaga seotud tegevust või tegevusetust“.[35] Liikmesriikidele jääb õigus kohaldada nõudeid, et määrata kindlaks, millistel tingimustel võivad üldsuse esindajad keskkonna kaitseks tegutseda. Nagu komisjon ja Iirimaa sisuliselt märkisid, on keskkonnaalaste kohtuvaidluste optimeerimine õiguspärane eesmärk, et vältida olukorda, mida kohtutel oleks raske hallata. Kui aga kaebeõiguse nõuete tõttu ei oleks teatavatel üldsuse esindajatel õigust esitada kaebust artikli 9 lõike 3 alusel, oleks see liiga kitsas, et tagada konventsioonis silmas peetud juurdepääs õigusemõistmisele, nagu eespool juba märgitud.

62. Selleks et hinnata, kas kaebeõiguse nõuded muudavad teatavate „üldsuse esindajate“ jaoks tegelikult võimatuks kaebusi esitada, on oluline võtta arvesse õigussüsteemi tervikuna ja hinnata, mil määral on riigisisesel õigusel sellised „tõkestavad tagajärjed“[36].

63. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgituste kohaselt annavad põhikohtuasjas kõne all olevad riigisisesed õigusnormid keskkonnaalastes kohtuvaidlustes kaebeõiguse valitsusvälistele keskkonnakaitseorganisatsioonidele. Teised üldsuse esindajad peavad täitma kehtivate õigusaktide kohaseid kaebeõiguse nõudeid. Täpsemalt peavad nad tuginema legitiimsele erahuvile ning alles teise võimalusena legitiimsele üldisele huvile. Neid kaalutlusi arvestades ei ole subjektiivsel vaidlusel põhineva mudeli kehtestamine iseenesest vastuolus artikli 9 lõikega 3. Ent võttes arvesse, et keskkonnaalastes kohtuasjades on ülekaalus üldine huvi, on liikmesriigi kohtu ülesanne tõlgendada kaebuse esitamise tingimusi reguleerivaid menetlusnorme nii palju kui võimalik kooskõlas artikli 9 lõike 3 eesmärkidega ja kohustusega tagada laiaulatuslik juurdepääs õigusemõistmisele. Sellised normid ei tohiks muuta teatavatel „üldsuse esindajatel“, sealhulgas keskkonnakaitset tõeliselt edendavatel ja kõikidele riigisisese õiguse nõuetele vastavatel organisatsioonidel, ühendustel või rühmadel, tegelikult võimatuks vaidlustada haldusmenetluses tehtud otsust, mis võib olla vastuolus liidu keskkonnaõigusega. Sellega seoses võib eelotsusetaotluse esitanud kohus kaaluda, kas kaebeõiguse normide tõlgendamisel on asjakohane, et riigisiseses õiguses tunnustatakse igaühe õigust „turvalisele ja ökoloogiliselt tasakaalustatud keskkonnale“.

[31] Kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas Edwards (C-260/11, EU:C:2012:645, punktid 39 ja 40).

[32] *Idem*, punkt 42.

[33] *Idem.*

[34] 11. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Edwards ja Pallikaropoulos (C-260/11, EU:C:2013:221, punkt 40).

[35] Århusi konventsiooni rakendusjuhend, lk 198. Nagu on märgitud õiguskirjanduses, jäi keskkonnaasjades kohtu poole pöördumise küsimus „üldjuhul tõsiste vaidluste objektiks peaaegu kuni läbirääkimiste lõpuni“, samas kui lõplik sõnastus selles küsimuses on „paljude väga erinevate seisukohtade ja eesmärkide vaheliste kompromisslahenduste tulemus ning kajastab seega seda, mis oli võimalik, mitte seda, mida oli vaja või sooviti“. Jendroska, J., 16. joonealuses märkuses viidatud teos, lk 398 ja 407.

[36] Vastavuskomitee aruanne, ACCC/C/2006/18 (Taani), punkt 30.

Advokaadiseltsingu kaebeõigus artikli 9 lõike 3 alusel

64. Mis puudutab konkreetselt kaebuse esitanud advokaadiseltsingu kaebeõigust, siis tuleb meenutada, et kaebaja väitis, et ta esitas kaebuse oma liikmete nimel ning üldsuse huvides. Tuleb siiski märkida, et kaebeõiguse nõuded tuleb kindlaks määrata seoses kaebajaga. Nagu Iirimaa ning sisuliselt Poola valitsus ja komisjon leidsid, ei tohiks eelotsusetaotluse esitanud kohtul soovitada kaebeõiguse tuvastamiseks minna kõnealuse üksuse „taga“ olevate füüsiliste isikuteni. Seaduses võib põhimõtteliselt sätestada tingimusi, mille kohaselt on menetlusosalistel õigus esitada kaebus teiste isikute huvide või õiguste või avalike huvide kaitseks (ühiskaebeõigus või esinduskaebeõigus).[37] Põhikohtuasja kaebaja puhul see siiski nii ei ole. Toimikust ei nähtu, et kaebajat oleks tema liikmed või mõjutatud piirkonna elanikud volitanud esitama kaebust nende nimel.

65. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib ka seda, kas selle seltsingu liikmeid saab käsitada isikute „rühmana“. Selles kontekstis kasutaks kaebaja advokaadiseltsingut kui abivahendit tegutsemaks keskkonnakaitse edendamise *ad hoc*-üksusena. Kui sellised isikud soovivad esitada kaebuse „rühmana“, siis peavad nad ka sellises vormis tegutsema. Kui riigisiseses õiguses ei ole ette nähtud teisiti, oleks alles „rühmana“ kaebuse esitamise ajal liikmesriigi kohtul võimalik hinnata, kas selline „rühm“ vastab üldsuse esindajaks olemise riigisisestele nõuetele ja kas ta saab vastata kaebeõiguse kriteeriumidele, pidades silmas eesmärki tagada laiaulatuslik juurdepääs õigusemõistmisele.

66. Eeltoodut arvestades leian, et liidu keskkonnaõiguse rikkumise menetluses ei ole Århusi konventsiooni artikli 9 lõikega 3 koostoimes harta artikliga 47 vastuolus liikmesriigi õigusnorm, mis seab advokaadiseltsingu kaebuse vastuvõetavuse sõltuvusse isikliku huvi tõendamisest või asjaolust, et kaebuse esitamisega soovitakse kaitsta õiguslikku olukorda, mis on otseselt seotud seda liiki organisatsiooni asutamise konkreetse eesmärgiga. Ent võttes arvesse, et keskkonnavaidlustes on ülekaalus üldsuse huvi, on liikmesriigi kohtu ülesanne tõlgendada kaebuse esitamise tingimusi reguleerivaid menetlusnorme nii palju kui võimalik kooskõlas artikli 9 lõike 3 eesmärkidega ja kohustusega tagada laiaulatuslik juurdepääs õigusemõistmisele. Sellised normid ei tohiks muuta teatavatel „üldsuse esindajatel“, sealhulgas keskkonnakaitset tõeliselt edendavatel ja kõikidele riigisisese õiguse nõuetele vastavatel organisatsioonidel, ühendustel või rühmadel, tegelikult võimatuks vaidlustada haldusmenetluses tehtud otsust, mis võib olla vastuolus liidu keskkonnaõigusega.

Kolmas küsimus

67. Kolmanda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas Århusi konventsiooni artikli 9 lõikeid 3, 4 ja 5 koostoimes harta artikliga 47 tuleb liidu keskkonnaõiguse rikkumise menetluses tõlgendada nii, et nõue, mille kohaselt peab teatavates kohtumenetlustes ette nägema „kohased ja tõhusad õiguskaitsevahendid“, mis ei oleks „takistavalt kallid“, eeldab konkreetseid eeskirju ja/või kriteeriume, et piirata kohtuvaidluse kaotanud poole võimalikke kulusid selles mõttes, et riigisisene kohus peab tagama, et mitte takistavalt kalli menetluse tingimus on täidetud, võttes arvesse nii selle isiku huvi, kes soovib oma õigusi kaitsta, kui ka üldsuse huvi keskkonnakaitse vastu.

[37] Vt üldiselt Cane, P., *Administrative law*, Oxford, Oxford University Press, 2011, lk 285 jj; ning Cadiet, L., Normand, J., ja Amrani Mekki, S., *Théorie générale du procès*, PUF, 3. trükk, 2020, punkt 171 jj.

68. Sellega seoses nähtub eelotsusetaotlusest, et Rumeenia õigusnormid, nimelt tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklid 451–453, näevad ette menetluskulude üksikasjaliku jaotuse ja erinevad kriteeriumid, mida kohus võib kasutada advokaaditasude põhjendatud vähendamiseks. Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb siiski, kas riigisiseses õiguses sätestatud üldised kriteeriumid sisaldavad piisavalt konkreetseid eeskirju ja tingimusi, mis võimaldavad hinnata ja ette näha keskkonnaalaste kohtuvaidluste olulisi kulusid. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on see eriti nii olukorras, kus kaebus võidakse jätta vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata, kuna puudub kohtumenetlusteovõime või ei ole täidetud kaebeõiguse ja õigusliku huvi nõuded. Lõpuks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas Euroopa Kohtu praktika üldsuse kaasamist käsitleva direktiivi 2011/92 artikli 11 lõike 4 kohta kohtuotsuses North East Pylon Pressure Campaign ja Sheehy [38] on kohaldatav Århusi konventsiooni artikli 9 lõikele 4.

69. Mis puudutab kõigepealt küsimust Århusi konventsiooni artikli 9 lõikes 4 sätestatud mitte takistavalt kalli reegli (edaspidi „taskukohasuse reegel“) tõlgendamist käsitleva kohtupraktika kohaldamise kohta, siis on sellele juba vastatud kohtuotsuses North East Pylon Pressure Campaign ja Sheehy. Selles kohtuotsuses leidis Euroopa Kohus, et artikli 9 lõige 4 – milles on täpsustatud, millised need menetlused peaksid olema, ning et eelkõige ei tohi need olla takistavalt kallid – kehtib sõnaselgelt nii lõikes 3 nimetatud menetluste suhtes kui ka muu hulgas lõikes 2 nimetatud menetluste suhtes. [39]

70. Järelikult tuleb taskukohasuse reeglit pidada kohaldatavaks sellisele menetlusele, millega on tegemist põhikohtuasjas ning mis hõlmab artikli 9 lõike 3 kohaldamist.

71. Järgmiseks, mis puudutab kulude hindamise kriteeriume ning erahuvi ja keskkonnakaitsega seotud üldise huvi kaalumist, siis tuleb kõigepealt märkida, et Århusi konventsiooni artikli 3 lõikes 8 on mõistlikud kulud sõnaselgelt lubatud. Artikli 9 lõige 4 ei keela kulude väljamõistmist, kuni väljamõistetav summa ei ole takistav. [40] Kuna see säte ei sisalda konkreetseid kriteeriume, ei ole kulude hindamine eelnevalt kindlaks määratud, vaid sõltub konkreetse juhtumi asjaoludest ja liikmesriigi õigussüsteemist. [41]

72. Kohtuotsuses Edwards ja Pallikaropoulos [42] määratles Euroopa Kohus asjakohased kriteeriumid taskukohasuse reegli tõlgendamise hindamiseks. Need kriteeriumid on suunatud üle jõu käivate kulude probleemi *terviklikule* ja igakülgsele hindamisele. Täpsemalt tuleneb sellest kohtuotsusest, et liikmesriigi kohus peab arvesse võtma kõiki riigisisese õiguse asjasse puutuvaid sätteid, et ta peab kaaluma nii oma õigusi kaitsta sooviva isiku huvi kui ka üldist huvi keskkonna kaitsmise vastu ning et menetluskulud ei tohi ületada asjaomase isiku majanduslikke võimalusi ja mingil juhul ei tohi need osutuda objektiivselt põhjendamatuks. [43] Mis puudutab asjaomase isiku majandusliku olukorra analüüsi, siis võib liikmesriigi kohus arvesse võtta ka menetlusosaliste olukorda, kaebaja mõistlikku võimalust saavutada edu, asja olulisust kaebajale ja keskkonna kaitsmisel, kohaldatava õiguse ja menetluse keerukust ning seda, kas kaebused menetluse erinevates staadiumides võivad olla esitatud kergekäeliselt. [44]

[38] 15. märtsi 2018. aasta kohtuotsus (C-470/16, EU:C:2018:185).

[39] 15. märtsi 2018. aasta kohtuotsus North East Pylon Pressure Campaign ja Sheehy (C-470/16, EU:C:2018:185, punkt 48).

[40] 16. juuli 2009. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Iirimaa (C-427/07, EU:C:2009:457, punkt 92) ja kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas Edwards (C-260/11, EU:C:2012:645, punkt 34).

[41] Vt selle kohta kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas Edwards (C-260/11, EU:C:2012:645, punkt 36), milles viidatakse erinevatele vastavuskomitee järeldustele ja soovitustele.

[42] 11. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Edwards ja Pallikaropoulos (C-260/11, EU:C:2013:221).

[43] Vt selle kohta 11. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Edwards ja Pallikaropoulos (C-260/11, EU:C:2013:221, punktid 38–40).

[44] *Ibid.*, punktid 41 ja 42.

73. Lisaks on Euroopa Kohus otsustanud, et taskukohasuse reegel on keskkonna valdkonnas seotud harta artiklis 47 ette nähtud õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile ning samuti tõhususe põhimõttega, mille kohaselt ei tohi menetlusnormid, mis on kehtestatud nende kohtuasjade läbivaatamiseks ja mille eesmärk on tagada isikutele liidu õigusest tulenevate õiguste kaitse, muuta liidu õiguskorraga antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks. [45]

74. Võttes arvesse harta artiklit 47, ei tohi Århusi konventsiooni alusel kaebuse esitamise menetluse või riigisisese keskkonnaõiguse rakendamise kulud olla nii kõrged, et need takistaksid üldsusel vajaduse korral kaebust esitada. [46]

75. Põhikohtuasja asjaoludel ei ole riigisisestes õigusnormides ette nähtud täpseid kriteeriume, mida kohaldatakse konkreetselt keskkonnaalastele kohtuvaidlustele. Arvestades liikmesriikide ulatuslikku kaalutlusõigust artikli 9 lõike 4 kontekstis, ei saa keskkonnavaidluste kulude üksikasjaliku kindlaksmääramise reeglite puudumist pidada iseenesest taskukohasuse reegliga vastuolus olevaks.

76. Århusi konventsiooni artikli 3 lõikest 1 tuleneb siiski, et konventsiooniosalised peavad konventsiooni „järjepidevaks“ ellurakendamiseks looma ja säilitama „kindla õigusliku aluse“. Lisaks nähtub artikli 9 lõikest 5, et konventsiooniosalistel tuleb kaaluda võimalust luua kohased abistamise mehhanismid, et kõrvaldada või vähendada õigusemõistmisele juurdepääsu rahalisi ja muid takistusi. Riigisisese kohtu ülesanne on kontrollida, kas riigisiseses õiguses olemasolevad mehhanismid vastavad neile nõuetele, ja anda oma riigisisesele menetlusõigusele tõlgendus, mis oleks võimalikult suurel määral kooskõlas Århusi konventsiooni artikli 9 lõigetes 3 ja 4 sätestatud eesmärkidega, nii et kohtumenetlused tervikuna ei oleks takistavalt kallid, võttes arvesse Euroopa Kohtu praktikast tulenevaid kriteeriume. [47]

77. Lisaks tuleb märkida, et arvestades terviklikku ja igakülgset hindamist, mille liikmesriigi kohus peab kohtuotsuses Edwards ja Pallikaropoulos esitatud kriteeriume arvestades läbi viima, ei takista kaebaja kaebeõiguse võimalik puudumine iseenesest taskukohasuse reegli kohaldamist.

78. Eeltoodut arvestades leian, et liidu keskkonnaõiguse rikkumise menetluses tuleb Århusi konventsiooni artikli 9 lõikeid 3, 4 ja 5 koostoimes harta artikli 47 esimese ja teise lõiguga tõlgendada nii, et nõue, mille kohaselt peavad teatud kohtumenetlused ette nägema „kohased ja tõhusad õiguskaitsevahendid“ ning olema „mitte takistavalt kallid“, ei eelda konkreetseid eeskirju ja/või kriteeriume, mis piiraksid menetluses edutu poole kanda jäetavate kohtukulude suurust. Riigisisese kohtu ülesanne on siiski anda oma riigisisesele menetlusõigusele tõlgendus, mis oleks võimalikult suurel määral kooskõlas Århusi konventsiooni artikli 9 lõigetes 3 ja 4 sätestatud eesmärkidega, nii et kohtumenetlused tervikuna ei oleks takistavalt kallid.

[45] 11. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Edwards ja Pallikaropoulos (C-260/11, EU:C:2013:221, punkt 33).

[46] Vt selle kohta 11. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Edwards ja Pallikaropoulos (C-260/11, EU:C:2013:221, punkt 34).

[47] Vt selle kohta 15. märtsi 2018. aasta kohtuotsus North East Pylon Pressure Campaign ja Sheehy (C-470/16, EU:C:2018:185, punkt 57).

IV. Ettepanek

79. Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Liidu keskkonnaõiguse rikkumise menetluses võib advokaadiseltsingut pidada „üldsuse“ esindajaks Århusi konventsiooni artikli 2 punkti 4 tähenduses koostoimes selle konventsiooni artikli 9 lõikega 3, kui advokaadiseltsing ei tugine mitte sellele üksusele omase õiguse või huvi rikkumisele, vaid füüsiliste isikute, st selle seltsingu moodustavate advokaatide õiguste ja huvide rikkumisele. Advokaadiseltsingu moodustavaid füüsilisi isikuid võib pidada selliste füüsiliste isikute „rühmaks“, kes tegutsevad ühenduse või organisatsiooni kaudu nimetatud sätete tähenduses, tingimusel et täidetud on riigisisesest õigusest või tavast tulenevad nõuded. Need nõuded peavad tagama laiaulatusliku juurdepääsu õigusemõistmisele.

2. Liidu keskkonnaõiguse rikkumise menetluses ei ole Århusi konventsiooni artikli 9 lõikega 3 koostoimes harta artikliga 47 vastuolus liikmesriigi õigusnorm, mis seab advokaadiseltsingu kaebuse vastuvõetavuse sõltuvusse isikliku huvi tõendamisest või asjaolust, et kaebuse esitamisega soovitakse kaitsta õiguslikku olukorda, mis on otseselt seotud seda liiki organisatsiooni asutamise konkreetse eesmärgiga. Ent võttes arvesse, et keskkonnaalastes kohtuasjades on ülekaalus üldine huvi, on liikmesriigi kohtu ülesanne tõlgendada kaebuse esitamise tingimusi reguleerivaid menetlusnorme nii palju kui võimalik kooskõlas artikli 9 lõike 3 eesmärkidega ja kohustusega tagada laiaulatuslik juurdepääs õigusemõistmisele. Sellised normid ei tohiks muuta teatavatel „üldsuse esindajatel“, sealhulgas keskkonnakaitset tõeliselt edendavatel ja kõikidele riigisisese õiguse nõuetele vastavatel organisatsioonidel, ühendustel või rühmadel, tegelikult võimatuks vaidlustada haldusmenetluses tehtud otsust, mis võib olla vastuolus liidu keskkonnaõigusega.

3. Liidu keskkonnaõiguse rikkumise menetluses tuleb Århusi konventsiooni artikli 9 lõikeid 3, 4 ja 5 koostoimes harta artikli 47 esimese ja teise lõiguga tõlgendada nii, et nõue, mille kohaselt peavad teatud kohtumenetlused ette nägema „kohased ja tõhusad õiguskaitsevahendid“ ning olema „mitte takistavalt kallid“, ei eelda konkreetseid eeskirju ja/või kriteeriume, mis piiraksid menetluses edutu poole kanda jäetavate kohtukulude suurust. Riigisisese kohtu ülesanne on siiski anda oma riigisisesele menetlusõigusele tõlgendus, mis oleks võimalikult suurel määral kooskõlas Århusi konventsiooni artikli 9 lõigetes 3 ja 4 sätestatud eesmärkidega, nii et kohtumenetlused tervikuna ei oleks takistavalt kallid.